

СОРТОВИВЧЕННЯ ТА СОРТОЗНАВСТВО

УДК 001.4 (477): 81'373.221

[http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3\(32\).2016.75970](http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3(32).2016.75970)

До питання впорядкування українських назв рослин. Повідомлення 7. Написання назв сортів рослин

В. М. Меженський

Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна,
03041, e-mail: mezh1956@ukr.net

Мета. Аналіз практики транслітерування українських назв сортів рослин та передавання іншомовних назв засобами української мови, а також особливостей написання сортових назв у фаховій літературі. **Результати.** Сортіві назви, як особлива категорія, потребують збереження свого первісного графічного або звукового вигляду в іншій мові. Цього можна досягти безпосереднім включенням оригінальної назви до українського тексту або практичним транскрибуванням, але не транслітеруванням, або перекладом. У іншому випадку, для включення до текстів на латиниці українські назви транслітерують. Транскрибування/транслітерування в обох напрямках здійснюють з мови-джерела, хоч, як свідчить практика, в деяких українських виданнях безпідставно послуговуються російською як мовою-посередником. Аналіз вітчизняних наукових видань свідчить про ігнорування деякими з них рекомендацій Міжнародного кодексу номенклатури культурних рослин, що не сприяє успішному науковому спілкуванню в умовах світової глобалізації. **Висновки.** Іншомовні назви сортів рослин треба вводити до українського тексту, зберігаючи оригінальне написання або за допомогою практичної транскрипції. Запозичення іншомовних назв здійснюють транскрибуванням безпосередньо з мови-джерела; якщо мови не мають латинської абетки, допустимим є транскрибування латинізованої назви. Рекомендації Міжнародного кодексу номенклатури для культурних рослин щодо графічного виділення в тексті сортових назв за допомогою одинарних лапок та написання всіх слів сортової назви з великої літери потрібно застосовувати в іншомовних публікаціях та варто поширити, принаймні, щодо застосування одинарних лапок, в україномовній спеціальній літературі. Українські назви транслітерують згідно з діючим нормативом.

Ключові слова: сортова назва, Міжнародний кодекс номенклатури культурних рослин, правопис, номенклатура.

Вступ

Глобалізація світової економіки потребує стандартизації та гармонізації в багатьох галузях міжнародного життя. Важливими складовими успішної діяльності є невинний розвиток науки та інформаційна сумісність. Світова спільнота розробила правила, які регулюють утворення та вживання назв рослин, що є запорукою успішного наукового спілкування. Ці правила закріплено в Міжнародному кодексі номенклатури для водоростей, грибів і рослин (його колишня назва – Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури) та Міжнародному кодексі номенклатури для культурних рослин, що регулює сортіві назви.

З розвитком міжнародних зв'язків збільшується вживання іншомовних запозичень,

зокрема назв сортів рослин і, відповідно, передавання українських назв латиницею. Грамотне написання запозичень потребує дотримання спеціальних стандартів, правил і інструкцій, які, з одного боку, змінюються, з іншого – частина авторів не дотримується цих вимог через незнання або нехтування ними. Іноді міжнародні рекомендації різняться від національних правописних правил.

Фахівці не одностайні в питанні щодо категорії назв сортів. Одні відносять їх до загальних назв, тому що вони є не індивідуальними найменуваннями окремих одиничних об'єктів, а належать сукупностям одиниць, що об'єднуються відповідними поняттями. Водночас зазначають, що орфографічно назви сортів є подібними до власних імен [1]. Інші вважають їх за власні назви, виокремлюючи в категорію культуронімів [2]. Це має значення, адже чинний «Український правопис» [3] по-різному застосовує принцип дев'ятки до пере-

Volodymyr Mezhenskyj
<http://orcid.org/0000-0002-3154-1120>

давання власних і загальних назв. Найновіша редакція орфографічного кодексу української мови [4] пропонує однакове написання літер «і» та «и» в загальних і власних назвах. Погляди щодо запозичення власних і загальних назв також є контрверсійними.

Мета дослідження – проаналізувати практику написання назв сортів у фаховій літературі та передавання іншомовних назв засобами української мови згідно з національними та міжнародними стандартами.

Результати досліджень

З 1953 р. написання назв сортів регулюється Міжнародним кодексом номенклатури для культурних рослин (далі – Кодекс). Остання (восьма) редакція Кодексу [5] має деякі зміни порівняно з попередніми його виданнями, що не завжди враховують вітчизняні автори. Так, донині вживають скорочення *св.* (тобто *культивар*) перед назвою сорту, хоч з 1996 р. таке написання є застарілим і не може бути вживаним у спеціальній літературі.

Згідно з Кодексом назви сортів виокремлюють у тексті одинарними лапками, причому назва сорту може бути написана кількома способами. Вона складається з назви роду або нижчого таксону, сполученого із сортовим епітетом, узятим в одинарні лапки. Назви ботанічних таксонів пишуть латинською або українською мовою, а сортовий епітет зазвичай мовою оригіналу або українською. Родову назву і видовий епітет, якщо вони наведені латиною, пишуть курсивом. Так, наприклад, в україномовному тексті назву одного із сортів яблуні можна передати кількома способами:

– *Malus ×purpurea* ‘Aldenhamensis’, або *Malus ×purpurea* ‘Олденаменсіс’ = видова назва курсивом + сортовий епітет в одинарних лапках;

– *Malus* ‘Aldenhamensis’, або *Malus* ‘Олденаменсіс’. Якщо сорт є міжвидовим гібридом, можна наводити лише родову назву + сортовий епітет;

– *Malus* (Niedzwetzkyana Group) ‘Aldenhamensis’, або *Malus* (Niedzwetzkyana Group) ‘Олденаменсіс’. У родах, де є багато сортів, доцільно вживати колективну назву – груповий епітет (Group epithet), який охоплює сорти з деякими визначеними особливостями. Груповий епітет і слово Group (Група) пишуть з великої літери і беруть в дужки; їх, на відміну від сортових назв, можна перекладати на інші мови, крім випадку, коли груповий епітет є латинським. Для деяких груп рослин доцільним є вживання спеціальної назви *grex* (грекс) для позначення

сукупності нащадків від штучного схрещування вибраних батьківських форм;

– яблуня ‘Aldenhamensis’, або яблуня ‘Олденаменсіс’ = назва культури + сортовий епітет в одинарних лапках.

Кодекс рекомендує написання усіх слів сортової назви з великої літери, наприклад, ‘Голубое Веретено’, ‘Kidd’s Orange Red’, ‘Royal Red Delicious’ за винятком службових слів (прийменників, артиклів і сполучників), які пишемо з малої літери, наприклад, ‘Belle des Bois’, ‘Jonkheer van Tets’, ‘Kings of the Pippins’. Натомість, «Український правопис» у § 38.5 [4] зазначає, що назви сортів рослин у спеціальній літературі пишуть з великої літери, а в загальному вжитку з малої, відповідно *Антонівка* і *антонівка*. Залежно від складу слів, що утворюють сортову назву, їх пишуть з великої або малої літери згідно з нормами української мови – ‘Дар Млієва’, ‘Рожева мліївська’, ‘Пам’яті Леоніда Михайлевського’, ‘Угорка донецька рання’ тощо. До речі, правописні правила інших країн також допускають написання деяких слів сортових назв з малої літери, наприклад, ‘Китайка золотая ранняя’, ‘Čačanska lepotica’, ‘Újfehértói fürtös’.

У разі запозичених назв варто дотримуватися вживання великої літери відповідно до написання у мові-джерелі, тобто ‘Golden Delicious’ = ‘Голден Делішес’. Чинний правопис не наводить подібних прикладів, але в проекті нової редакції «Українського правопису» (§ 45) [4] запропоновано написання *Голден делішес*. На нашу думку, така зміна графічного образу запозичених назв є недостатньо обґрунтованою й потребує спеціальних роз’яснень щодо вживання великої літери.

Незважаючи на суперечності з нормативними правописними правилами, поширюється застосування рекомендацій Кодексу щодо написання всіх слів у назві сорту з великої літери, наприклад, ‘Південна Фантазія’ [6]. Англійська мова набула статусу мови світової наукової спільноти, тому варто дотримуватися рекомендацій Кодексу. У разі включення українських назв сортів в англомовні тексти з метою уніфікації всі слова потрібно писати з великої літери, наприклад ‘Дарунок вчителю’ транслітеруємо як ‘Darunok Vchyteliu’.

Відсутність в українському правописі посилення щодо одинарних лапок у написанні сортів рослин не означає, що їх не потрібно застосовувати. По-перше, у чинному правописі фізично не могли бути відображені рекомендації, запропоновані пізніше. По-друге, у спеціальній літературі варто дотримуватися між-

народних правил написання сортових назв, які мають незаперечні переваги. Раніше сортову назву в тексті виділяли позначкою *св.* або додаванням слова *сорт*. Натомість, застосування одинарних лапок виділяє сортову назву в тексті найкращим чином. Зокрема, це дає можливість включати іншомовні сортові назви на кирилиці (російські, білоруські, болгарські тощо) безпосередньо до українського тексту, не призводячи до плутанини.

У письмовій мові збереження назви, яку запозичують, відбувається трьома способами: безпосереднім включенням до тексту іншомовного імені зі збереженням його графіки, а також транслітеруванням або транскрибуванням. Особливість власних імен і назв, на відміну від багатьох іншомовних слів, полягає в тому, що вони, у разі передавання в іншій мові, в основному зберігають свій первісний звуковий вигляд. У наш час у зв'язку зі зростаючою тенденцією до точності документування набуває особливої важливості збереження вихідної звукографічної оболонки власного імені, яке запозичують. Урахування своєрідності семіотичної природи власних імен зумовлює передавання їх шляхом транскрибування [7]. Чинний «Український правопис» (§ 109) [3] передбачає, що географічні назви слов'янських та інших країн в українській мові передаються відповідно до вимог практичної транскрипції. Ці вимоги варто поширити й на написання назв сортів.

Безпосереднє включення назви, відображеної латиницею, в український текст зберігає його неповторний вигляд, що важливо для власної назви, наприклад черешня 'Compass Stella' чи груша 'König Karl Württemberg'. За допомогою сучасної комп'ютерної техніки це можна легко здійснити. Збереження оригінального графічного вигляду власної назви є дуже важливим для перевірки правильності відображення. При першому згадуванні варто наводити оригінальне написання, наприклад, порічки 'Йонкгер ван Тетс' ('Jonkheer van Tets'), смородина 'Еєбін' ('Öjebin'), що дає можливість перевірити правильність передавання. Для правильного передавання важливо визначати мову оригіналу, з якої буде транскрибовано назву. Іноді у вітчизняних джерелах трапляється неправильне написання назв наведених сортів, зокрема 'Джонкір ван Тетс' і 'Оджебін', транскрибованих як слова, похідні з англійської мови, тоді як вони є насправді, відповідно, голландською та шведською назвами. Іноді назву сорту вишні 'North Star' американської селекції, тобто 'Норт Стар', неправильно передають як 'Норд Стар'. Замість транскрибу-

вання англійського слова «north» його замінили українським словом «норд», яке є запозиченням з голландської мови («noord») і має тільки опосередковане відношення до назви цього сорту вишні.

Інколи запозичену назву замінювали на іншу, наприклад, назву вишні 'Minister von Podbielski' скоротили спочатку до 'Подбільський', а потім взагалі перевернули до 'Подбельська', сливу 'Tzar' зробили 'Ранньою синьою'. Кодекс забороняє перекладати сортові назви, можлива лише транслітерація або транскрипція. Це правильно, але стосовно давно запозичених назв сортів ми вважаємо припустимим традиційні переклади, наприклад, груша 'Улюблена Клаппа' ('Clapp's Favorite'), виноград 'Жемчуг Саба' ('Csabagyöngye'), порічки 'Фая родючі' ('Fay's Prolific'). Припустимими перекладами можна визнати назви тих сортів, що були інтродуковані до певної дати, наприклад, до середини минулого століття. Нині вводити до української мови назви іноземних сортів треба за однією схемою – практичним транскрибуванням, тобто, 'Red Gauntlet' транскрибуємо з англійської мови як 'Ред Гонтлет'. Це відрізняється від звучання назви в англійській мові – 'Ред Гонтліт' або транслітерованої назви 'Ред Гаунтлет', не кажучи вже про переклад – 'Червона рукавичка'. Відповідно 'Čačanska najbolja' транскрибуємо з сербської мови, як 'Чачанська найболя', але не перекладаємо як 'Чачанська найкраща'; 'Fertődi bõtermõ' – з угорської як 'Фертеді бертерме', а не 'Фертеді урожайна'. Транскрибування здійснюють саме з мови оригіналу. У випадку, якщо назви чужоземних сортів перекладають на українську за посередництва російської, виникають покручі, наприклад сорт яблуні 'Велті' ('Wealthy') набуває неправильного написання 'Уелсі' внаслідок російського варіанту передавання назви цього сорту як 'Уэлси'.

У чинному «Українському правописі» передаванню літер і літеросполучень L, G, H, F, Ph, T, J, I, Y, E, O, Eu присвячено окремий розділ, але він потребує значного розширення та переробки, оскільки написанню іншомовних слів приділено надто мало уваги. Слушними є пропозиції щодо розширення й удосконалення цього розділу правопису, але вони стосуються передавання назв лише англійської, французької, німецької, італійської та класичних мов [8]. Так само не охоплює всіх складнощів транскрибування з європейських мов і найновіший проект українського правопису. Для української мови розроблено системи практичної транскрипції з основних світо-

вих мов (англійської, французької, німецької, італійської) [9]. Незважаючи на відмінності між російською та українською мовами, незаперечну цінність має довідник [7], який містить цінні поради щодо транскрибування з 18 європейських мов.

Велика розбіжність між звуком і літерою в деяких іноземних мовах не допускає іншого підходу до транслітерації слів, аніж фонетичний. Але фонетична різниця між мовами призводить до неабияких ускладнень, зокрема, є рекомендації відображати англійський звук «æ» українською літерою «е» [7, 8]. Але передавання англійського звуку «æ», позначеного літерою «а», через українське «е» при зворотному відтворенні дає хибний результат. У подібних випадках опорою мав би стати саме графічний образ слова [8]. Дійсно, назву сорту яблук 'Granny Smith' чи сорту сливи 'Stanley', що мають звук «æ», варто відтворювати, відповідно, 'Гранні Сміт' і 'Станлі', не 'Гренні Сміт' і 'Стенлі'. Через те, що нормативним є передавання всіх географічних назв за принципом а [æ] → а, його варто поширити на інші розряди власних імен [7, 10, 11].

Іноді виникає певна складність у визначенні того, з якої мови і як саме варто транскрибувати назву. Наприклад, мутант 'McIntosh', що став вихідною формою для колоноподібних яблунь, був виявлений у Канаді й отримав назву 'McIntosh Wijcik'. Власник саду, який виявив цей сорт, мав польське коріння й називав його «Важак». Тому Віктор Кичина [12] вважає, що правильнішою назвою цієї мутантної форми є саме 'Важак', хоч, наприклад у Польщі її називають згідно з англійською назвою «Віджисик». Якщо назву голландського сорту суниць 'Polka' розглядати як англійську або голландську, то за правилами практичної транскрипції її слід відтворювати як 'Полка'. Етимологія назви невідома, хоч автори сорту, вірогідніше, подібно до групи назв колоноподібних яблунь, мали на увазі танець польку, який українською пишеться з м'яким знаком, тобто 'Полька'.

Більшу складність зумовлює практичне транскрибування зі східних мов, які мають істотні відмінності від європейських мов, тому є різні системи латинізації та кирилізації. Найкраще було б транскрибувати назви китайських, японських чи корейських сортів українською безпосередньо з мовиджерела, але в англійських статтях їх вже латинізовано, тому українізацію здійснюємо опосередковано. Так, китайські назви яблуні 'Xiushuiguoguang', 'Jizaohong', груші 'Pingguoli' відображаємо українською, від-

повідно, як 'Сюшуйгуогуан', 'Цзіцзаохун', 'Пінголі' [13]. Корейський сорт груші 'Cheongdangnobaе' транскрибуємо як 'Чхонтаннопе' [14, 15]. Послідовне транслітерування дало б істотну різницю з результатами практичного транскрибування.

Для японської мови розроблено декілька систем кирилізації [16], тому сорт груші, який латиницею відображається 'Chojuro', залежно від застосування тієї чи іншої системи передаватиметься 'Тьодзюро', 'Чодзюро', 'Цьодзюро' або 'Чьоджюро', а сорт яблуні 'Fuji' – як 'Фудзі' або 'Фуджі'. Не варто збіднювати українську мову, транслітеруючи англійський склад «tsu» в японських словах, як «тсу», адже українська абетка має більше літер, аніж латинська. Таким чином, ми транскрибуємо назви сортів 'Mutsu', 'Tsugaru', як 'Муцу', 'Цугару', а не 'Мутсу', 'Тсугару'. В японській мові є звук, проміжний між нашими «с» і «ш», який у різних японських абетках відображається як し або し, а на латиниці як «shi». Кирилізація за адаптованою до української мови системою Євгена Полівянова [16] пропонує писати «сі», тому японські слова, що записані латиницею, зокрема nashi, sushi, shiitake, Fukushima, Mitsubishi, відображають українською як насі, сусі, сії-таке, Фукусіма, Міцубісі. Проте, в системі японсько-української практичної транскрипції Олександра Коваленка [17], що враховує новітні філологічні дослідження, віддано перевагу шиплячому варіантові «ші». Оскільки жодна з нинішніх систем японсько-української транскрипції й транслітерації не є унормованою, варто зазначити, яку з них було застосовано під час запозичення нових назв.

Ми проаналізували практику відображення сортових назв у вітчизняних наукових виданнях на прикладі випусків збірників «Садівництво» [18], «Селекція і насінництво» [19] та Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Державний реєстр) [6], що найкраще репрезентують стан справ у цій царині. В усіх з них не застосовують рекомендацій Кодексу щодо написання сортових назв, які потрібно брати в одинарні лапки.

У збірнику «Садівництво» назви чужоземних сортів відображено українською, хоч і врізної, тому що в одних випадках застосовано практичну транскрипцію *Жуковська, Любська*, в інших – транслітерацію *Ред Боскооп, Станлей, Хоней Крісп* (оригінальні назви цих сортів *Жуковская, Любская, Red Boskoop, Stanley, Honey Crisp*). Водночас, назви деяких українських сортів транлітеровано з російської, наприклад черешня *Донецкая красавица*,

слива *Сентябрьская*, вишня *Спутница* замість *Донецька красавиця*, *Сентябрьська*, *Спутниця* (так у Державному реєстрі). На англійську мову назви українських сортів також чомусь транслітеровано з російської, наприклад груша *Kandidatka* (замість *Kandydatka*), вишня *Igrushka* (замість *Ihrushka*). У російськомовних анотаціях назви українських сортів в одних випадках напівтранслітеровано, наприклад, *Дытяча*, *Ювілейний Федченковой*, *Любыльця Туровцева*, *Видрождження*, в інших – перекладено, тому *Простір* став *Простором*. Транслітеровано власні назви не за нормативним українським документом [20], а згідно з розробленим у РФ міждержавним стандартом ГОСТ 7.79-2000 [21], який Україна, до речі, не підтримала.

У збірнику «Селекція і насінництво» транслітерування власних назв так само здійснено на основі не чинного в Україні стандарту ГОСТ 7.79-2000. Збірник видають в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, працівники якого мають справу з великим різноманіттям світового сортименту культурних рослин і добре розуміють важливість правильного ідентифікування рослинного матеріалу. Тому до українського тексту назви чужоземних сортів на латиниці й кирилиці, як правило, включено в оригінальному написанні, що запобігає перекручуванню назв. Це відповідає пропозиціям [8] залишати власні назви, запозичені з кирилических мов, в їхньому оригінальному написанні. Подекуди назви транскрибують, наприклад, гречка *Yunchao* – *Юньчао*. Варто зазначити, що включення російських слів до українського тексту створює певні незручності, запобігти яким можна застосовуючи, згідно з Кодексом, виділення сортових назв лапками. Через вплив російської мови в збірнику трапляються неузгодженості, аналогічні зазначеним. Так, назву сорту пшениці *Харківська* на англійську передано двома способами – *Kharkivska* і *Kharkivs'ka*. Останній варіант не відповідає нормативному в Україні, так само як транслітерування назв сортів конопель *Глухівські* (*Вікторія*), пшениці *Місія Одеська*, чи ячменю *Щедрий*, як, відповідно, *Gluhivski* (*Victorya*), *Misya Odes'ka*, *Shchedriy*. На англійську мову українські назви пшениці транслітеровано: *Актор* – *Actor*, *Добірна* – *Dobirna*, *Наталка* – *Natalka*, *Снигурка* – *Sni-gurka*, *Шестопалівка* – *Shestopalivka*, а на російську чомусь перекладено – *Актер*, *Отборная*, *Наталья*, *Снегурочка*, *Шестопаловка*. Водночас, у тій же анотації деякі з цих назв транслітеровано – *Добирна*, *Снигурка*. Українську назву *Фаворитка* на англійську

транслітеровано через посередництво російської як *Favoritka*. Має місце різнобіч у передаванні українських назв латиницею. Так, назву одного із сортів садової айстри перекладено (*Шоколадка* – *Chocolate*), другого – транслітеровано (*Янтарна* – *Yantarna*), третього – транскрибовано з російської (*Аметист* – *Amethyst*).

У Державному реєстрі, поряд з українськими назвами сортів, наведено відповідники російською мовою та латиницею. Російські відповідники наведено безсистемно: в одних випадках повторюється українська назва в оригінальному написанні, в інших – її транслітеровано. Транслітерування українських назв на латиницю не відповідає діючим нормативам. Крім того, створено надзвичайну плутанину, коли назву відомого чужоземного сорту спочатку транслітеровано українською, а потім зворотно латинізовано, що утворило далекі від оригіналу покручі. Так, грушу 'Beurré Bosk' перетворено на *Bere Bosk*, черешню 'Bigarreau Hâtiv de Burlat' ('Burlat') – *Biharro Burlat*, виноград 'Cabernet Sauvignon', 'Pineau Noir', 'Chardonney' – відповідно, *Kaberne Sovin'on*, *Pino chorny*, *Shardone*. Недотримання нормативних правил призводить і до інших перекручувань, так, бросквину 'Згода' перетворено на *Zhoda*, тобто *Жода*, замість правильного 'Zghoda'.

Поряд із сортовими назвами, є ще одна група назв, яка не регулюється Кодексом. Мова йде про комерційні назви й торгові марки, які стають у нагоді, коли назва сорту не сприяє продажу. Це може стосуватися й іншомовних назв, які в такому випадку перекладають або замінюють на інші. Важливо не допускати сплутування різних груп назв, тому комерційні назви, на відміну від сортових, не виділяють одинарними лапками і не пишуть курсивом як це прийнято до видових епітетів. Комерційні назви рекомендовано позначати різними шрифтами, наприклад усі літери торгові назви відображають графічно великими літерами, але різного кеглю. Так, сорт троянди 'Korlanum' у торгівлі може позначатися як троянда SURREY або троянда d'ÉtÉ.

Торгові марки пишуть звичайним шрифтом, супроводжуючи символами TM або [®], причому останній застосовують тільки до зареєстрованих торгових марок. Вони не є заміниками або еквівалентами сортових назв, а фірмові знаки (бренди) застосовують для ідентифікування джерела або походження рослин. Однак іноді сорти спочатку стають відомими під комерційними назвами або торговими марками, а тільки пізніше отримують сортову назву.

Сполучення сортових назв з комерційними назвами й торговими марками спричинює проблеми їхньої правильної ідентифікації. За повного цитування комерційних назв і торгових марок разом з видовими та сортовими назвами вони мають однозначно візуально розрізнятися, наприклад, *Choisya ternata* 'Lich' SUNDANCE, *Hamamelis xintermedia* 'Feuerzauber' MAGIC FIRE, *Magnolia grandiflora* 'Monlia' Majestic Beauty™ [22]. Сорти яблук 'Scifresh', 'Cripps Pink', 'Corail' є відомими під брендами, відповідно, Jazz®, Pink Lady®, Pinova® [23]. Досить часто у вітчизняній літературі торгові марки або комерційні назви плутають із сортовими назвами, тому, щоб їх розрізнити, варто послідовно застосувати положення Кодексу.

Висновки

Вихід української науки на світову арену в епоху суцільної та інтернаціональної комп'ютеризації, потребує гармонізації в застосуванні назв сортів у спеціальній літературі. Іншомовні назви сортів рослин треба вводити до українського тексту, зберігаючи оригінальне написання або за допомогою практичної транскрипції. Запозичення іншомовних назв здійснюють транскрибуванням безпосередньо з мови-джерела (якщо мови не мають латинської абетки, допустимим є транскрибування латинізованої назви) відповідно до фахових розробок щодо конкретних мов-джерел. Рекомендації Міжнародного кодексу номенклатури для культурних рослин щодо графічного виділення в тексті сортових назв за допомогою одинарних лапок та написання всіх слів сортової назви з великої літери потрібно застосовувати в іншомовних публікаціях і варто поширити, принаймні, щодо застосування одинарних лапок, в україномовній спеціальній літературі. Українські назви потрібно транслітерувати відповідно до нормативного документа – Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латинцею».

Використана література

1. Карпенко Ю. О. Власні назви / О. Ю. Карпенко // Українська мова: Енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк [та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 83–84.
2. Іменник. – Режим доступу: http://ukrainkamova.com/publ/morfologija_i_pravopis/imennik/6-1-0-86.
3. Український правопис / АН України; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – 4-те вид., випр. та доп. – К.: Наук. думка, 1994. – 240 с.
4. Проект «Українського правопису» (1999). – Режим доступу: <http://r2u.org.ua/pravopys/pravXXI/zmist.htm#proekt>.

5. International Code of Nomenclature for Cultivated Plants, 8th ed. / C. D. Brickell, C. Alexander, J. C. David [et al.] (eds.) // Scripta Horticulturae. – 2009. – No. 10. – P. 1–184.
6. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2016 році (реєстр є чинним станом на 22.02.2016) / Держ. ветерин. та фітосаніт. служба України. – К., 2016. – Режим доступу: <http://vet.gov.ua/sites/default/files/Reestr%2022.02.16.pdf>.
7. Гиляревский Р. С. Иностранные имена и названия в русском тексте: справочник / Р. С. Гиляревский, Б. А. Старостин. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М.: Высш. шк., 1985. – 303 с.
8. Габлевич М. Попередні рекомендації до правопису слів іншомовного походження / М. Габлевич // Український правопис і наукова термінологія: Історія, концепції та реалії сьогодення: матеріали засідань Мовознавчої комісії та Комісії всевітньої літератури НТШ у Львові 1994–1995 рр. / ред. О. Купчинський. – Львів: [б. в.], 1996. – С. 73–101. – (Праці сесій, конференцій, симпозіумів, круглих столів НТШ / Наук. т-во ім. Шевченка у Львові. Філологічна секція; т. 7).
9. Рекомендації щодо транслітерування літерами української абетки власних назв, поданих англійською, французькою, німецькою та італійською мовами / розроб.: В. Воеводська, А. Войцехович, Ю. Котіков [та ін.]. – Режим доступу: <http://www.sdir.gov.ua/ua/transliteruvannja.html?s=print>.
10. Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий / А. И. Рыбакин. – М.: Русский язык, 1986. – 576 с.
11. Рыбакин А. И. Словарь английских личных имён / А. И. Рыбакин. – [2-е изд. испр. и доп.]. – М.: Русский язык, 1989. – 226 с.
12. Кичина В. В. Колонновидные яблони / В. В. Кичина. – М.: ВСТИСП, 2002. – 159 с.
13. Кірносова Н. А. Засади транскрибування китайської лексики українською мовою / Н. А. Кірносова // Сходознавство: зб. наук. пр. – К.: [б. в.], 2009. – Вип. 45–46. – С. 38–57.
14. Система Концевича. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Система_Концевича.
15. Список корейських прізвищ. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_корейських_прізвищ.
16. Кирилізація японської мови. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кирилізація_японської_мови.
17. Коваленко О. О. Система японсько-української практичної транскрипції. Фонетичний аналіз / О. О. Коваленко // Збірник наук. праць Нац. наук.-досл. ін-ту українознавства та всевітньої історії. – К.: ННДІУВІ, 2012. – Т. XXIX. – С. 197–215.
18. Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. – Х.: [б. в.], 2015. – Вип. 107. – 225 с.
19. Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. – К.: ФОП «Клевцова», 2015. – Вип. 70. – 228 с.
20. Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF>
21. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом: ГОСТ 7.79-2000 (ISO 9:1995). – [Введен 2002-07-01]. – М.: ИПК Издательство стандартов, 2002. – 23 с. – (Межгосударственный стандарт).
22. Plant Names: A Guide for Horticulturists, Nurserymen, Gardeners and Students / C. Alexander, J. Armitage, C. Brickell [et al.]; C. Alexander (ed.). – [Edinburgh]: [Roy. Bot. Gard. Edinburgh], 2007. – Режим доступу: http://www.hortax.org.uk/uploads/4/1/3/5/4135326/hortax_plantnames.pdf
23. Apples / J. F. Hancock, J. J. Luby, S. K. Brown, G. A. Lobos // Temperate Fruit Crop Breeding: Germplasm to Genomics / J. F. Hancock (ed.). – Dordrecht, Netherlands: Springer, 2008. – P. 1–38. doi 10.1007/978-1-4020-6907-9_1.

References

1. Karpenko, Yu. O. (2004). [Proper names]. In V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk, Ye. A. Karshlovska, I. R. Vykhovalnets, P. Yu. Hrytsenko, O. B. Tkachenko (Eds), *Ukrainska mova: Entsyklo-*

- pediia [The Ukrainian language: Encyclopaedia]. (2nd ed., rev.). (pp. 83–84). Kyiv: Ukrainska entsyklopediia. [in Ukrainian]
2. *Imennyk* [Noun] (N. d.). Retrieved from http://ukrainskamova.com/publ/morfologija_i_pravopis/imennik/6-1-0-86. [in Ukrainian]
 3. *Ukrainskyi pravopys* [Ukrainian orthography]. (1994). (4th ed., rev.). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
 4. *Proekt Ukrainskoho pravopysu* [Draft of Ukrainian orthography]. (1999). Retrieved from <http://r2u.org.ua/pravopys/pravXXI/zmist.htm#proekt>. [in Ukrainian]
 5. Brickell, C. D., Alexander, C., David, J. C., Hettterscheid, W. L. A., Leslie, A. C., Malécot, V., & Cubey, J. J. (Eds.). (2009). International Code of Nomenclature for Cultivated Plants, 8th ed. *Scripta Horticulturae*, 10, 1–184.
 6. *Derzhavnyi reistr sortiv roslyn, prydatnykh dlia poshyrennia v Ukraini u 2016 rotsi* [State Register of plant varieties suitable for dissemination in Ukraine in 2016]. (2016). Retrieved from <http://vet.gov.ua/sites/default/files/Reestr%2022.02.16.pdf>. [in Ukrainian]
 7. Gilyarevskij, R. S., & Starostin, B. A. (1985). *Inostrannye imena i nazvaniya v russkom tekste* [Foreign names in the Russian text]. (3rd ed., rev.). Moscow: Vysshaya shkola. [in Russian]
 8. Hablevych, M. (1996). [Pre-award recommendations for foreign words spelling]. In O. Kupchynskyi (Ed.), *Ukrainskyi pravopys i naukova terminolohiia: Istoriia, kontseptsii ta realii siohodennia: materialy zasidn Movoiznavchoi komisii ta Komisii vsesvitnoi literatury NTSh u Lvovi, 1994–1995 rr.* [Ukrainian spelling and scientific terminology: history, concepts and nowadays: proceedings of the Linguistic Commission and World Literature Commission of Shevchenko Scientific Society meetings in Lviv, 1994–1995] (pp. 73–101). Lviv: N. p. [in Ukrainian]
 9. Voievodska, V., Voitsekhovych, A., Kotikov, Yu., Kuzemska, N., Morhuniuk, V., Novikova, A., & Shramko, L. (2001). *Rekomendatsii shchodo transliteruvannia literamy ukrainskoi abetky vlasnykh nazv, podanykh anhliskoii, frantsuzkoiu, nimetskoii ta italiiskoii movamy* [Rules of a transliteration of the English, French, German, and Italian proper names by the Ukrainian alphabet letters]. Retrieved from <http://www.sdip.gov.ua/ua/transliteruvannja.html?s=print>. [in Ukrainian]
 10. Rybakin, A. I. (1986). *Slovar anglijskikh familij* [A Dictionary of the English Surnames]. Moscow: Russkij yazyk. [in Russian]
 11. Rybakin, A. I. (1989). *Slovar anglijskikh lichnykh imyon* [Dictionary of English personal names]. Moscow: Russkij yazyk. [in Russian]
 12. Kichina, V. V. (2002). *Kolonovidnye yabloni* [Columnar apples]. Moscow: VSTISP. [in Russian]
 13. Kirnosova, N. A. (2009). [Principles of transcription from Chinese into Ukrainian]. *Skhodoznavstvo* [Oriental Studies], 45–46, 38–57. [in Ukrainian]
 14. *Systema Kontsevycha* [Kontsevych's System]. (N. d.). Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Система_Концевича. [in Ukrainian]
 15. *Spysok koreiskyykh pryzvishch* [List of Korean Surnames]. (N. d.). Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_корейських_прізвищ. [in Ukrainian]
 16. *Kyrylyzatsia yaponskoi movy* [Cyrillization of Japanese]. (N. d.). Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Кирилізація_японської_мови. [in Ukrainian]
 17. Kovalenko, O. O. (2012). [Japanese-Ukrainian transcription system. Phonetic analysis]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho naukovo-doslidnoho instytutu ukrainoznavstva ta vsesvitnoi istorii* [Proceedings of the National Research Institute of Ukrainian Studies and World History], 29, 197–215. [in Ukrainian]
 18. *Selektsia i Nasinnitstvo* [Plant Breeding and Seed Production]. (2015), 107. [in Ukrainian]
 19. *Sadivnytstvo* [Horticulture]. (2015), 70. [in Ukrainian]
 20. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 sichnia 2010 r. No. 56. [On streamlining the Ukrainian alphabet transliteration by Latin: the resolution of the Cabinet of Ministries of Ukraine No 56 of 27 January, 2010]. [in Ukrainian]
 21. *Pravila transliteratsii kirillovskogo pis'ma latynskim alfavitom: GOST 7.79-2000 (ISO 9:1995)* [System of standards on information, librarianship and publishing. Rules of transliteration of Cyrillic characters into Latin characters: State Standard 7.79-2000 (ISO 9:1995)]. (2002). Moscow: IPK Izdatel'stvo standartov. [in Russian]
 22. Alexander, C., Armitage, J., Brickell, C., Coombes, A., Green, N., Jebb, M., ... Whiteley, A. (2007). *Plant Names: A Guide for Horticulturists, Nurserymen, Gardeners and Students*. C. Alexander (Ed.). [Edinburgh]: [Roy. Bot. Gard. Edinburgh]. Retrieved from http://www.hortax.org.uk/uploads/4/1/3/5/4135326/hortax_plantnames.pdf.
 23. Hancock, J. F., Luby, J. J., Brown, S. K., & Lobos, G. A. (2008). Apples. In J. F. Hancock (Ed.), *Temperate Fruit Crop Breeding: Germplasm to Genomics* (pp. 1–38). Dordrecht, Netherlands: Springer. doi 10.1007/978-1-4020-6907-9_1.

УДК 001.4 (477): 81'373.221

Меженский В. Н. К вопросу упорядочения украинских названий растений. Сообщение 7. Написание названий сортов растений // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2016. – № 3. – С. 5–12. [http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3\(32\).2016.75970](http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3(32).2016.75970)

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, ул. Героев Оборона, 15, г. Киев, Украина, 03041, e-mail: mezh1956@ukr.net

Цель. Анализ практики транслитерации украинских названий сортов растений и передачи иноязычных названий средствами украинского языка, а также особенностей написания сортовых названий в специальной литературе. **Результаты.** Сортовые названия, как особая категория, требуют сохранения своего первичного графического или звукового вида в другом языке. Этого можно достичь непосредственным включением оригинального названия в украинский текст или практическим транскрибированием, но не транслитерацией или переводом. В противном случае, для включения в тексты на латинице украинские названия транслитерируют. Транскрибирование/транслитерацию в обоих направлениях осуществляют с языка-источника, хотя, как свидетельствует практика,

в некоторых украинских изданиях необоснованно заменяют русский в качестве языка-посредника. Анализ отечественных научных изданий свидетельствует об игнорировании некоторыми из них рекомендаций Международного кодекса номенклатуры культурных растений, что не способствует успешному научному общению в условиях мировой глобализации. **Выводы.** Иностранные названия сортов растений нужно вводить в украинский текст, сохраняя оригинальное написание или с помощью практической транскрипции. Заимствование иностранных названий осуществляют транскрибированием непосредственно с языка-источника; если языки не имеют латинского алфавита, допустимо транскрибирование латинизированного названия. Рекомендации Междуна-

родного кодекса номенклатуры для культурных растений относительно графического выделения в тексте сортовых названий с помощью одиночных кавычек и написание всех слов сортового названия с прописной буквы необходимо применять в иностранных публикациях и следует распространить, по крайней мере, относительно примене-

ния одиночных кавычек, в украиноязычной специальной литературе. Украинские названия транслитерируют в соответствии с действующими нормативами.

Ключевые слова: сортовое название, Международный кодекс номенклатуры культурных растений, правописание, номенклатура.

UDC 001.4 (477): 81'373.221

Mezhenskyj, V. M. (2016). On streamlining the Ukrainian names of plants. Information 7. Spelling the names of plant varieties. *Sortovivčennâ ohor. prav sorti roslyn* [Plant Varieties Studying and Protection], 3, 5–12. [http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3\(32\).2016.75970](http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.3(32).2016.75970)

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15, Heroiv Oborony st., Kyiv, Ukraine, 03041, e-mail: mezh1956@ukr.net

Purpose. To analyse the practice of transliteration of the Ukrainian cultivar names and rendering foreign names by means of the Ukrainian language, as well as special aspects of cultivar names spelling in special literature. **Results.** Cultivar names as a special category require preservation of primary graphics or sound type in the other language. This can be achieved by direct inclusion of the original name to the Ukrainian text or by practical transcribing, but not by transliteration or translation. Otherwise, Ukrainian names should be transliterated for inclusion to the texts in Latin characters. Transcription/transliteration in both directions is performed from the source language, though, as practice shows, in some Ukrainian publications the Russian is wrongly used as an intermediary language. Some national scientific publications ignore the recommendations of the International Code of Nomenclature for Cultivated Plants that is not conducive to the success of scientific communication in the globalized world. **Conclusions.** The foreign

names of plant varieties should be entered into the Ukrainian text keeping the original spelling or by means of practical transcription. The loan of foreign names is performed by transcribing directly from the source language; if the language doesn't have the Latin alphabet, Latinized name transcription is acceptable. Recommendations of the International Code of Nomenclature for Cultivated Plants that concern graphic highlighting of the cultivar names in the text enclosing them in single quotation marks and writing each word of a cultivar name with a capital letter should necessarily be applied in the foreign-language publications and extended to the Ukrainian special literature, at least, in terms of the use of single quotation marks. Ukrainian names should be transliterated only in accordance with the regulations.

Keywords: cultivar name, International Code of Nomenclature for Cultivated Plants, spelling, nomenclature.

Надійшла 28.04.2016